

Оксана ВАЦЕБА

ІВАН БОБЕРСЬКИЙ

Українська фізична культура так само рівноцінна складова української культури взагалі, як і музика, театр, література, малярство, архітектура й т. ін. Водночас унаслідок різних обставин саме вона була чи не найбільш зросійщена за радянських часів, відтак чимало яскравих постатей українських діячів залишилися на маргінесі історії, а їхні імена нині маловідомі широкому загалу. А свого часу одного з них — Івана Боберського — називали „батьком українського тіловиховання“.

Те, що він зробив для нашої фізичної культури, годі осягнути. Задля добра та слави своєї України не шкодував ні тіла, ні душі. Двигав свою ношу, допоки билося у грудях серце. Ця людина гідна того, аби стояти поруч із світочами європейської фізичної культури — французом П'єром де Кубертеном, чехом Мирославом Тиршем, німцем Фрідріхом Яном, росіянином Петром Лесгафтом, шведом Генріхом Лінгом.

Іван був первістком у багатодітній родині греко-католицького священика Миколи Боберського. Закінчивши 1891 року Самбірську класичну гімназію, він розпочав студіювати німецьку філологію у Львівському університеті, продовжував здобувати знання в університеті австрійського міста Граца. Тут Боберський долучився до українського студентського товариства „Русь“, ознайомився із засадами фізичного виховання, захопився ідеєю гартування молодого покоління. Маючи це на меті, набирався досвіду у спортивно-гімнастичних осередках Німеччини, Чехії, Швеції, Франції. Переїняв і засвоїв передові методики, тенденції, напрями розвитку фізичного виховання.

Усе набуте переніс на рідні львівські терени, на які повернувся 1901 року. Іван Боберський уважав своїм обов'язком переконати українське юнацтво, показати йому велику вагу та значення фізичного виховання у житті людини та нації. Його подвижницька праця заслуговує найвищої оцінки. Серед байдужого до яких-небудь гімнастичних занять українського загалу за короткий відтинок часу постає ціла низка питомих спортивно-гімнастичних товариств. У 1903 році Боберський організовує Перший спортивний гурток, який невдовзі переріс у славне спортове товариство з виразною назвою „Україна“. Він стає керманичем україн-

ського сокільського руху, очолює львівський „Сокіл-Батько“, головну ланку в ланцюзі українського сокільства. Сюди потягнулися патріотично налаштована молодь, свідомо українська інтелігенція. За його невинних років праці серед гімназійної молоді предмет руханки, як тоді називали фізкультуру, стає обов'язковим предметом навчання. Він перший присвятив увагу організації жіноцтва у спортивно-гімнастичних товариствах.

Не можна не згадати організовану ним акцію викупу шестигектарної земельної ділянки для стадіону. „Український город“ (так називали цей стадіон у Львові) став по-справжньому виявом всенародної організованості й життєздатності. „Від народу — для народу“ — таким був заклик збирання коштів та пожертв. На цьому стадіоні відбувалися не тільки всі спортивні змагання, а й усі великі національні імпрези, господарські виставки та інші заходи.

Усвідомлюючи важливість пропагування спорту, Іван Боберський рішуче користує з друкованого слова. З 1903 року з'являються українською мовою його книжки із записами дитячих рухливих ігор та забав, описи окремих спортивних ігор. Перу Боберського належать також перші праці щодо організаційно-методичних та ідейно-теоретичних підвалин розвитку українського спортивно-гімнастичного руху. З його ініціативи і стараннями видано перший підручник для українського Пласту професора Олександра Тисовського.

Неабияку роль відіграв Іван Боберський у становленні української спортивної періодики. Загалом у першій третині ХХ століття українською мовою у Галичині друкувалося понад 30 видань спортивного спрямування.

Ще однією важливою стороною діяльності Боберського є те, що йому вдалося створити систему української спортивної термінології. Завдяки йому на наших теренах укорінилися змаг (спорт, змагання), наколесництво (велосипедний спорт), лещетарство (лижний спорт), гаківка (гокей), відбиванка (волейбол), ситківка (теніс) та інші.

Сокільський рух у Західній Україні під орудою професора Боберського набрав луну. „Де сила — там воля!“, „Не плачем, а мечем!“ — ці його гасла гуртували українську молодь, закликаючи до великих поривів. На початку 1914 року лише сокільських товариств (а діяли ще численні „Січі“, „Луки“, пластові і спортивні осередки) було кругло дві тисячі.

Однією з найбільших заслуг Боберського, певно, варто вважати його прагнення об'єднати всі спортивно-гімнастичні товариства Галичини. Злука відбулася у червні 1914 року в межах ювілейного Шевченківського сокільського Здвигу, коли вперше вулицями Львова пройшли вишколені колони соколів, січовиків, пластунів та спортсменів. Тоді вперше Львів побачив однострої Січових Стрільців, котрі демонстрували на площі „Сокола-Батька“ вправи зі зброєю. Це було щось принципово нове і давно

не бачене — українці зі зброєю! Така потужна сила підготовленої молоді дала змогу з початком війни відразу створити військовий легіон — знамените Українське Січове Стрілецтво. А Іван Боберський увійшов до складу Боевої Управи УСС.

З початком військово-політичних подій листопаду 1918 року Іван Боберський працює у Секретаріаті військових справ уряду Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) під керівництвом Євгена Петрушевича. 1919 року перебуває у Кам'янці-Подільському, звідки виїжджає до США для організування допомоги стрілецькому війську.

1932 року Іван Боберський переїжджає ближче до отчої землі — до словенського міста Тржич, до рідного міста його дружини. Відразу нав'язує стосунки з рідним краєм, не пориваючи водночас зв'язків із канадійськими українцями. Двічі його вітали у Львові під час виступів про європейський досвід та перспективи тілесного виховання. Чималу активність проявляв Іван Боберський у міжнародному олімпійському русі 1930-х років, прагнучи бачити українських змагунів на Олімпійських іграх. Прикметними були його старання напередодні Олімпіади 1936 року в Німеччині. Його плани видавалися реальними щодо Олімпійських ігор 1940 року...

На схилі віку професор Боберський працював над спогадами. Доля не дала йому змоги завершити цей задум. На 74 році життя серце людини, яка цілковито була віддана ідеям фізичного виховання молодого покоління, перестало битися. У жовтні 1947 року Іван Боберський помер. Поховали його в місті Тржичах.

Те, що він спочиває власне в цьому словенському місті, не було таємницею. Однак довгі роки залишалося невідомим місце його поховання. Робилися великі зусилля, аби знайти його.

Нарешті вдалося! Відшукати цвинтар та могилу допомагало багато людей. Насамперед наш ужгородський колега, голова закарпатського громадського об'єднання „Сокіл“ Олександр Зінов'єв. Беручи участь в організуванні різноманітних європейських спортивних заходів для школярів, О. Зінов'єв розповів про пошуки могили Івана Боберського своєму товаришеві зі Словенії професорові М. Клеменсу, чиє ім'я сьогодні відоме у спортивних колах Євросоюзу. А вже Методові Клеменсу вдалося розшукати трижиських старожилів — людей, які знали про те, де поховано Івана Боберського. Особлива подяка літній словенці Марії Петек, яка єдина знала про місце поховання й показала викарбуване в камені ім'я благородного — як написано на надгробку — Івана Боберського.

„Батько українського тіловиховання“ спочиває у родинній гробниці Поллаків. З цієї родини походила дружина Боберського Жозефіна. Поховання старанно доглянуте, надгробок оздоблений барельєфом долота знаного словенського митця. Ми були приємно вражені. Поклали україн-

ські квіти і пам'ятний вінок, котрі привезли зі Львова. Професор Боберський довго чекав на них — і таки дочекався!..

Коли ми поверталися додому, на словенському кордоні переїхав сильний дощ. Мені здалося, що то плакала душа Боберського, якого вперше за багато-багато років відвідали країни, для котрих він жив і змагав ціле життя. Довкола нього сьогодні гарні гори, чудове місто — усе ніби нагадує рідний краєвид. Проте його життя варте того, аби ми, українці, пам'ятали про його світлу постать.

Пам'ять про цю людину належить гідно вшанувати. Так, зосібна, як це зроблено в канадському Вінніпезі чи готуються у Тржичах. Мусимо й в Україні так само віддячитися видатному Українцеві. Пора вже!..